

DEFRESİF OLANLAR İLE OLMAYANLARIN SUÇLULUK, UTANÇ VE ÖFKE TARZLARININ İNCELENMESİ

Fikri KÖKSAL*
Başaran GENÇDOĞAN**

Özet: Bu çalışmada, depresif olanlar ile olmayanların suçluluk, utanç, sürekli öfke ve öfke tarzları arasındaki farklar araştırılmıştır. Araştırmanın örneklemini, Cumhuriyet Üniversitesinde öğrenim gören 171 öğrenciden oluşmuştur. Araştırmada, veri toplama aracı olarak, depresyon düzeylerinin belirlenmesinde Zung Depresyon Ölçeği, suçluluk ve utanç düzeylerinin belirlenmesinde Suçluluk ve Utanç Ölçeği ve sürekli öfke ve öfke tarzlarının belirlenmesinde Speilberger Sürekli Öfke-Öfke Tarzı Ölçeği kullanılmıştır. Depresyonu olan ve olmayanların, suçluluk ve utanç durumları açısından aralarında da fark olmadığı saptanmış ve depresyon ile sürekli öfke, öfkenin içte tutulması ve öfkenin dışa yansıtılması, suçluluk ve utanç arasında bir ilişki olduğu saptanmıştır. Depresyonu olanların, olmayanlara göre sürekli öfke durumlarının, öfkelerini içlerinde bastırma durumları ile öfkelerini kolaylıkla ifade etme durumlarının daha yüksek olduğu saptanmış, farklı depresyon düzeylerindeki (yok, hafif, orta ve şiddetli) kişilerin, sürekli öfke açısından, depresyonu olmayanların lehine orta-şiddetli düzeyde depresyonu olanlar arasında fark ($p<0.05$) anlamlı bulunmuştur. Öfkelerini içlerinde tutup bastırma açısından depresyonu olmayanların lehine hafif ve orta-şiddetli düzeyde depresyonu olanlar arasındaki fark ($p<0.05$) anlamlı bulunmuştur. Öfkelerini kontrol etme açısından, depresyonu olmayanların aleyhine orta-şiddetli düzeyde depresyonu olanlar arasındaki fark ($p<0.05$) anlamlı bulunmuştur. Kız ve erkeklerin, depresyon, öfke içte ve öfke dışta durumları açısından aralarında fark olmadığı saptanmış ve kızların suçluluk ve utanç durumlarının erkeklere göre daha fazla olduğu belirlenmiştir. Erkeklerin sürekli öfke ve öfke kontrol durumlarının kızlara göre daha fazla olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Depresyon, suçluluk, utanç, agresif

I. Giriş

Depresyon son derece ciddi psikolojik bir rahatsız olup, tedavi edilmezse zamanla daha da ciddi patolojik sorunları ortaya çıkarmaktadır (Oskay, 1997, s.17). Depresyon, üzüntü ve enerji azalmasının yanısıra kaygı, yorgunluk ve umutsuzluk gibi durumların belirginlik kazandığı patolojik bir durum (Gürün, 1991, s.30) olup, motor hareketlerde yavaşlama ve engellenme ile birlikte keder durumudur (Koptagel, 1985, s.306). Depresyon duygu-durum (mood) değişikliği, belirti (semptom), belirtiler toplamı (sendrom) yada hastalık olarak çeşitli şekillerde tanımlanırken, genel olarak ruhsal bir çöküntüyü ifade eder (Köknel, 1989; Öztürk ve Kozacıoğlu, 1998, s.197).

* Yrd.Doç.Dr. Atatürk üniversitesi, K.Karabekir Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri ABD.

** Yrd.Doç.Dr. Atatürk üniversitesi, K.Karabekir Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri ABD.

Depresyon yaşamın her döneminde görülebilir (Palabıyıkoglu ve Aydın, 1989, s.301). Spitz ve Wolf'un tanımladığı bebeklik döneminde "anaklitik depresyon" (Lewis, 1982, s.105) olarak yaşamın ilk çağlarında bile görülebilir. Daha sonra çocukluk çağında, ergenlik, yetişkinlik ve en son yaşlılık döneminde depresyona yakalanma olasılığı vardır.

Depresyon o kadar yaygındır ki, bazen psikiyatri alanının soğuk algınlığı olarak tanımlandığı olur. Hepimiz hayatımızın bir döneminde az da olsa bir miktar depresyon yaşarız. Yaklaşık her 100 erkeğin ikisinin ve her 100 kadının dördünün, belli bir zamanda depresif rahatsızlık geçirme olasılığı vardır. (Blackburn, 1992, s.14-15). Herhangi bir zamanda depresif belirtiler gösterenlerin oranı yaklaşık % 15-20'dir. Bu oran içinde yer alanların % 12'sinin tedaviyi gerektirecek kadar ağır oldukları saptanmıştır. Yetişkin nüfusun yaklaşık % 20'si yaşamlarının bir dönemlerinde depresif bir hastalık geçirmeye yatkındır. Yapılan çalışmalar, depresyonun son 25 yılda 10-20 kat arttığını göstermektedir (Alper, 1999, s.20-21).

WHO'nun (Dünya Sağlık Örgütü) bulgularına göre dünya nüfusunun % 3-5'inin, yaklaşık 150-250 milyon kişinin çeşitli düzeylerde depresyon belirtilerine sahip olduğunu bildirmektedir. Son yıllarda elde edilen veriler ise, bu rakamların daha da arttığını göstermektedir (Haefley, 1990, s.4-11; Gillet ve Pietroni, 1990, s.11; Baltaş ve Baltaş, 1987, s.107). Amerikan Milli Ruh Sağlığı Enstitüsü'nün yapmış olduğu bir araştırmada, depresyonla ilgili bozuklukların yaşam boyunca nüfusun % 6-10'unda görüldüğü belirtilmektedir (Robins ve diğerleri, 1984). Toplumda major depresyonun görülme oranı % 3 ile 5 arasında olup yaşam boyu riski % 3 ile 12 arasında değişir (Goldberg, 1995, s.60).

Türkiye'de yapılan araştırmalarda depresyon için, yaklaşık % 10 ile 45 arasında yaygınlık oranı bildirilmektedir (Kültür ve diğ., 1989, s.67; Küey ve Güleç, 1987, s.207-218; Özmen, 1999, s.159-160; Aytar ve Erkman, 1985; Gökçakan ve Gökçakan'ın, 1998; Ören ve Gençdoğan, 1995, s.24; Düzgün, 1992; Kulaksızoğlu, 1989; Aydın, 1989; Yeşilyaprak, 1986) Gençdoğan, 1992; 1993; 1994; 1996; Özgüven, 1990; Aydın, 1990).

Bu kadar yaygın ve yaşamın her döneminde görülebilen depresyonun tedavi edilmesi de kaçınılmazdır. Depresyonun tedavisinde başarı için, belirtilerinin çok iyi tanınması ve bu belirtilerin depresyonun oluşumundaki etkilerinin bilinmesi önemlidir. Depresyonda, duygusal, zihinsel, davranışsal ve bedensel bazı belirtilerle birlikte yoğun suçluluk duyguları ortaya çıkabilir. Bazen bu çökkün ruh haline gerginlik, huzursuzluk, aşırı evhamlanma ve şüphecilik gibi belirtiler eşlik edebilir. Kişi zaman zaman hırçın hatta çok öfkeli olabilir. Bazen de öfkelenemez. Sözü edilen bu duyguların şiddetinde değişiklikler ortaya çıkabilir. Genel olarak olumsuz duygular daha belirgindir (Tuğrul ve Sayılğan, 1994, s.4-5, Klerman, 1988, s.310-311).

Bu araştırmada, depresyonun belirtilerinden, suçluluk, utanç, öfke ve öfke tarzlarının depresif olanlar ile olmayanlardaki farkları incelenmiştir.

II. Yöntem

A. Örneklem

Araştırmanın örneklemini, Cumhuriyet Üniversitesinde öğrenim gören 171 öğrenciden oluşmuştur.

Örneklemini oluşturanların; % 34.5 (59 kişi) kız, % 65.5 (112 kişi) erkek, % 63.7 (109 kişi) ilde, % 17.0 (29 kişi) ilçede, % 19.3 (33 kişi) köyde yaşamış, % 31.6 (54 kişi) 2. sınıf, % 30.4 (52 kişi) 3. sınıf, % 38.0 (65 kişi) 4. sınıf öğrencisi, % 32.7 (56 kişi) Matematik bölümü, % 30.4 (52 kişi) İlahiyat Fakültesi, % 12.3 (21 kişi) müzik bölümü, % 18.7 (32 kişi) sosyal Bilgiler bölümü, % 5.8 (10 kişi) kimya bölümü öğrencisi, % 91.8 (157 kişi) annesi ev hanımı, % 8.2 (14 kişi) annesi memur-işçi, % 91.8 (157 kişi) babası sağ, % 40.9 (70 kişi) babası emekli, % 19.3 (33 kişi) babası memur, % 17.0 (29 kişi) babası çiftçi, % 14.6 (25 kişi) babası esnaf ve % 8.2 (14 kişi) babası işsiz.

B. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, veri toplama araçları olarak, depresyon durumlarının belirlenmesinde Zung Depresyon Ölçeği, suçluluk ve utanç durumlarının belirlenmesinde Suçluluk ve Utanç Ölçeği ve öfke ve öfke tarzlarının belirlenmesinde Durumluluk-Sürekli Öfke Ölçeği kullanılmıştır.

Zung Depresyon Ölçeği: Zung (1965) tarafından geliştirilen ve Türkçe'ye çevirisi Baltaş (1991) tarafından yapılan ölçeğin, Türk toplumunda lise ve üniversite öğrencilerinde, geçerlik, güvenilirlik ve faktör analizi Gençdoğan (2001) tarafından yapılmış olup, ölçek, 4'lü likert tipi toplam 20 maddeden meydana gelmiştir. Puanlar yükseldikçe depresyonun şiddeti artmaktadır.

Suçluluk ve Utanç Ölçeği: Şahin ve Şahin (1992) tarafından geliştirilen, çeşitli durumlarda, yaşanan ve depresyonla ilişkili olduğu ileri sürülen suçluluk ve utanç duygularını ölçen 5'li likert tipi 24 sorudan oluşan ve suçluluk ve utanç olmak üzere iki alt boyutu olan bir ölçektir. Coranbach Alfa değeri "suçluluk" alt ölçeği için .81, "utanç" alt ölçeği için .80 olarak bulunmuştur. Beck Depresyon Envanteri ile korelasyonu - .10 olarak bulunmuştur.

Durumluluk Sürekli Öfke Ölçeği: Spielberger (1983) tarafından geliştirilen, Türkçe'ye çevirisi ve geçerlik güvenilirliği Özer (1994) tarafından yapılan, öfke duygusunu ve ifade ediliş biçimini ölçen 4'lü likert tipi 34 sorudan oluşan ölçeğin, Sürekli Öfke, Öfke İçte, Öfke Dışta ve Öfke Kontrol olmak üzere 4 alt boyutu bulunmaktadır. Sürekli Öfke alt boyutundan alınan yüksek puanlar öfke düzeyinin yüksek olduğunu, Kontrol alt ölçeğindeki yüksek puanlar öfkenin kontrol edilebildiğini, Öfke Dışta ölçeğinden alınan yüksek puanlar öfkenin kolayca ifade edilebildiğini, Öfke İçte ölçeğinden alınan yüksek puanlar ise öfkenin bastırılmış olduğunu göstermektedir (Savaşır ve Şahin, 1997).

III. Bulgular ve Yorum

Depresyon, suçluluk, utanç, sürekli öfke, öfke içte, öfke dışta ve öfke kontrolü puanlarına ait ortalama ve standart sapma değerleri ile bu değişkenlerin aralarındaki ilişkilerle ilgili korelasyon analizi bulguları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Zung Depresyon Ölçeği, Suçluluk, Utanç, Sürekli Öfke, Öfke İçte, Öfke Dışta ve Öfke Kontrolü Ölçekleri Puanlarına Ait Ortalama ve Standart Sapma ve Aralarındaki İlişkilerle İlgili Korelasyon Değerleri

	1	2	3	4	5	6	7
1. Zung Depresyon Ölçeği	-						
2. Suçluluk Ölçeği	-0.07	-					
3. Utanç Ölçeği	0.09	0.29*	-				
4. Sürekli Öfke Ölçeği	0.32**	-0.17*	0.25*	-			
5. Öfke İçte Ölçeği	0.41**	-0.08	0.29*	0.50**	-		
6. Öfke Dışta Ölçeği	0.18*	-0.10	0.22*	0.69**	0.32**	-	
7. Öfke Kontrolü Ölçeği	-0.20**	0.12	-0.19*	-0.43**	-0.08	-0.49**	-
\bar{X}	50.59	51.66	42.34	22.00	16.92	16.02	21.85
S.S.	9.22	7.41	8.28	5.36	4.11	3.61	4.58

(*) p<0.05 (**) p<0.001

Tablo 1 incelendiğinde, depresyon ölçeği puanları ile suçluluk ve utanç ölçeği puanları arasındaki korelasyonlar ($r = -0.07$ ve $r = 0.09$, $p > 0.05$) anlamsız bulunmuştur. Bu bulguya benzer sonucu, Suçluluk ve Utanç ölçeğini geliştiren Şahin ve Şahin (1992) de, Beck Depresyon Envanteri puanları ile karşılaştırmaları sonucunda elde etmişlerdir ($r = -.10$, $p > 0.05$). Bu durumun ölçeğin maddelerinin sosyal durumlarla ilgili olmasından kaynakladığı söylenebilir. Bu bulgu, depresyon ile suçluluk ve utanç arasında bir ilişki olmadığını göstermektedir.

Depresyon ölçeği puanları ile sürekli öfke ($r = 0.32$, $p < 0.001$), öfke içte ($r = 0.41$, $p < 0.001$) ve öfke dışta ($r = 0.18$, $p < 0.05$) ölçekleri puanları arasındaki ilişkilerle ilgili korelasyon değerleri anlamlı bulunmuştur. Bu bulgu, depresyon puanları ile sürekli öfke, öfke içte ve öfke dışta puanları arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir. Depresyon puanı arttıkça, sürekli öfke düzeyi açısından öfke düzeyinin yükseldiği, öfke içte açısından öfkenin bastırıldığı ve öfke dışta açısından da öfkenin kolay ifade edilebildiği söylenebilir. Depresyon ölçeği puanları ile öfke kontrolü ölçeği puanları arasındaki korelasyon ise negatif yönde ($r = -0.20$, $p < 0.001$) anlamlı bulunmuştur. Bu bulgulara dayanarak,

depresif kişilerin öfke düzeyleri yükseldikçe öfkelerini kontrol etmede başarısız olup, dışa yansıttıkları söylenebilir.

Suçluluk ölçeği puanları ile utanç ölçeği puanları arasındaki ilişki ile ilgili olarak ($p < 0.001$) anlamlı korelasyon bulunmuştur. Şahin ve Şahin'de benzer sonucu elde etmişlerdir ($r = .49$, $p < 0.001$). Bu bulgu suçluluk ve utanç arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir. Suçluluk arttıkça utancın da arttığı söylenebilir.

Suçluluk ölçeği puanları ile sürekli öfke ölçeği puanları arasındaki ilişki ile ilgili korelasyon negatif yönde ($r = -0.17$, $p < 0.05$) anlamlı bulunmuştur. Bu bulgu öfkeleri yüksek olanların suçluluk duymadıkları yani kendilerini haklı gördüklerini göstermektedir.

Depresif olanlar ile depresif olmayanların belirlenmesinde, Zung Depresyon Ölçeğinden, 0 ile 49 arasında puan alanlar "depresyonu olmayan" ve 50 ve üzerinde puan alanlar "depresyonu olan" olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, depresyonu olan ve olmayanların, suçluluk, utanç, sürekli öfke ve öfke tarzları puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek amacıyla t testi uygulanmış ve bulgular Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 2. Depresyonu Olan ve Olmayanların Suçluluk, Utanç, Sürekli Öfke, Öfke İçte, Öfke Dışta ve Öfke Kontrolü Ölçekleri Puan Ortalamaları Arasındaki Farkla İlgili t Testi Değerleri

	Depresyon durumu	\bar{X}	S.S.	t
1. Suçluluk Ölçeği	Yok ⁽¹⁾	51.975	6.801	0.509
	Var ⁽²⁾	51.396	7.939	
2. Utanç Ölçeği	Yok	42.200	6.913	0.205
	Var	42.462	9.358	
3. Sürekli Öfke Ölçeği	Yok	20.463	4.603	3.641**
	Var	23.352	5.634	
4. Öfke İçte Ölçeği	Yok	15.563	3.890	4.244**
	Var	18.110	3.940	
5. Öfke Dışta Ölçeği	Yok	15.438	3.714	1.988*
	Var	16.528	3.453	
6. Öfke Kontrolü Ölçeği	Yok	22.363	4.504	1.382
	Var	21.396	4.619	

N⁽¹⁾ = 80 N⁽²⁾ = 91

(*) $p < 0.05$

(**) $p < 0.001$

Tablo 2 incelendiğinde, depresyonu olan ve olmayanların, suçluluk, utanç ve öfke kontrolü ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamaları arasındaki farka ilişkin t değerleri sırasıyla 0.509, 0.205 ve 1.382 olup $p > 0.05$ önem düzeyinde anlamsız olarak bulunmuştur. Bu bulgu depresyonu olan ve olmayanların, suçluluk, utanç ve öfke kontrolü ölçeklerinden aldıkları puanların

istatistiksel olarak farklılaşmadığını göstermektedir. Depresyonu olan ve olmayanların, suçluluk, utanç ve öfke kontrolü durumları açısından aralarında fark olmadığı söylenebilir.

Tablo 2 incelenmeye devam edildiğinde, depresyonu olan ve olmayanların, sürekli öfke ve öfke içte, öfke dışta ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamaları arasındaki farka ilişkin t değerleri sırasıyla 3.641, 4.244 ve 1.988 olup $p < 0.001$ önem düzeyinde anlamlı olarak bulunmuştur. Bu bulgu depresyonu olan ve olmayanların, sürekli öfke, öfke içte ve öfke dışta ölçeklerinden aldıkları puanların istatistiksel olarak farklılaştığını göstermektedir.

Tablo incelenmeye devam edildiğinde, depresyonu olanların sürekli öfke puan ortalaması 23.352 olup depresyonu olmayanların sürekli öfke puan ortalaması 20.463'den büyük olduğu görülmektedir. Depresyonu olanların, olmayanlara göre sürekli öfke durumlarının daha fazla olduğu söylenebilir. Depresyonu olanların öfke içte puan ortalaması 18.110 olup depresyonu olmayanların öfke içte puan ortalaması 15.563'den büyük olduğu görülmektedir. Depresyonu olanların, olmayanlara göre öfkelerini bastırılmış oldukları söylenebilir. Depresyonu olanların öfke dışta puan ortalaması 16.528 olup depresyonu olmayanların öfke dışta puan ortalaması 15.438'den büyük olduğu görülmektedir. Depresyonu olanların, olmayanlara göre öfkelerini kolaylıkla dışarıya yansıtabildikleri söylenebilir.

Farklı depresyon düzeylerindeki (yok, hafif, orta ve şiddetli) kişilerin, suçluluk, utanç, sürekli öfke ve öfke tarzları puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek amacıyla varyans analizi uygulanmış ve bulgular Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 3. Depresyon Düzeyleri Açısından Suçluluk, Utanç, Sürekli Öfke, Öfke İçte, Öfke Dışta ve Öfke Kontrolü Ölçekleri Puan Ortalamaları Arasındaki Farkla İlgili Varyans Analizi

		Kareler Toplamı	S.D.	Ortalama Kare	F
--	--	--------------------	------	---------------	---

Sürekli Öfke	Gruplar arası	458.088	2	229.044	8.690*
	Gruplar içi	4427.912	168	26.357	
	Toplam	4886.000	170		
Öfke Kontrol	Gruplar arası	380.134	2	190.067	12.830*
	Gruplar içi	2488.720	168	14.814	
	Toplam	2868.854	170		
Öfke İçte	Gruplar arası	144.420	2	72.210	3.550*
	Gruplar içi	3417.626	168	20.343	
	Toplam	3562.047	170		
Öfke Dışta	Gruplar arası	67.006	2	33.503	2.623
	Gruplar içi	2145.941	168	12.773	
	Toplam	2212.947	170		
Suçluluk	Gruplar arası	38.649	2	19.324	0.349
	Gruplar içi	9301.351	168	55.365	
	Toplam	9340.000	170		
Utancı	Gruplar arası	133.033	2	66.516	0.970
	Gruplar içi	11525.290	168	68.603	
	Toplam	11658.330	170		

(*) $p < 0.05$

Tablo 3 incelendiğinde, sürekli öfke, öfke içte ve öfke kontrolünde istatistiksel olarak $p < 0.05$ önem düzeyinde anlamlı farklar bulunmuş olup, öfke dışta, suçluluk ve utanç değişkenleri açısından istatistiksel olarak $p > 0.05$ önem düzeyinde anlamlı farklar bulunamamıştır.

Sürekli öfke, öfke içte ve öfke kontrolünde hangi depresyon düzeyindeki kişiler arasında farklar olduğunu belirlemek için Scheffe Post Hoc testi uygulanmış ve bulgular Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Sürekli Öfke, Öfke İçte ve Öfke Kontrolünde Depresyon Düzeyleri Arasındaki Farkla İlgili Scheffe Testi

	Depresyon Durumu		Ortalamalararası Fark (I - J)
	I	J	
Sürekli Öfke	Yok	Orta-şiddetli	- 4.4042*

Öfke içte	Yok	Hafif	- 1.7982*
	Yok	Orta-şiddetli	- 4.0708*
	Hafif	Orta-şiddetli	- 2.2727*
Öfke kontrol	Yok	Orta-şiddetli	2.4958*

(*) p<0.05 anlamlı

Tablo 4 incelendiğinde, sürekli öfke açısından, depresyonu olmayanların lehine orta-şiddetli düzeyde depresyonu olanlar arasındaki fark istatistiksel olarak p<0.05 önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Öfkelerini içlerinde tutup bastırma açısından depresyonu olmayanların lehine hafif ve orta-şiddetli düzeyde depresyonu olanlar arasındaki fark istatistiksel olarak p<0.05 önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Öfkelerini kontrol etme açısından, depresyonu olmayanların lehine orta-şiddetli düzeyde depresyonu olanlar arasındaki fark istatistiksel olarak p<0.05 önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Kız ve erkeklerin, depresyon, suçluluk, utanç, sürekli öfke ve öfke tarzları puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek amacıyla t testi uygulanmış ve bulgular Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Kız ve Erkeklerin Suçluluk, Utanç Ölçeği, Sürekli Öfke, Öfke İçte, Öfke Dışta ve Öfke Kontrolü Ölçekleri Puan Ortalamaları Arasındaki Farkla İlgili t Testi Değerleri

	Cinsiyet	\bar{X}	S.S.	T
1. Depresyon Ölçeği	Kız ⁽¹⁾	51.2034	9.9633	0.624
	Erkek ⁽²⁾	50.2768	8.8350	
2. Suçluluk Ölçeği	Kız	53.1695	7.7262	1.940*
	Erkek	50.8750	7.1498	
3. Utanç Ölçeği	Kız	44.7966	8.6439	2.876*
	Erkek	41.0446	7.8159	
4. Sürekli Öfke Ölçeği	Kız	21.0000	5.3013	1.782*
	Erkek	22.5268	5.3406	
5. Öfke İçte Ölçeği	Kız	16.3051	3.9534	1.421
	Erkek	17.2411	4.1682	
6. Öfke Dışta Ölçeği	Kız	15.5763	3.5777	1.162
	Erkek	16.2500	3.6180	
7. Öfke Kontrolü Ölçeği	Kız	20.6780	4.2647	2.462*
	Erkek	22.4643	4.6342	

N⁽¹⁾ = 59 N⁽²⁾ = 112

(*) p<0.05

Tablo 5 incelendiğinde, kız ve erkeklerin, depresyon, öfke içte ve öfke dışta ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamaları arasındaki farka ilişkin t değerleri sırasıyla 0.624, 1.421 ve 1.162 olup p>0.05 önem düzeyinde anlamsız olarak bulunmuştur. Bu bulgu kız ve erkeklerin, depresyon, öfke içte ve öfke dışta ölçeklerinden aldıkları puanların istatistiksel olarak farklılaşmadığını

göstermektedir. Kız ve erkeklerin, depresyon, öfke içte ve öfke dışta durumları açısından aralarında fark olmadığı söylenebilir.

Tablo 5 incelenmeye devam edildiğinde, kız ve erkeklerin, suçluluk, utanç, sürekli öfke ve öfke kontrol ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamaları arasındaki farka ilişkin t değerleri sırasıyla 1.940, 2.876, 1.782 ve 2.462 olup $p < 0.05$ önem düzeyinde anlamlı olarak bulunmuştur. Bu bulgu kız ve erkeklerin, suçluluk, utanç, sürekli öfke ve öfke kontrol ölçeklerinden aldıkları puanların istatistiksel olarak farklılaştığını göstermektedir.

Tablo incelenmeye devam edildiğinde, kızların suçluluk puan ortalaması 53.1695 olup erkeklerin suçluluk puan ortalaması 50.875'den büyük olduğu görülmektedir. Kızların erkeklere göre suçluluk durumlarının daha fazla olduğu söylenebilir. Kızların utanç puan ortalaması 44.7966 olup erkeklerin utanç puan ortalaması 41.0446'dan büyük olduğu görülmektedir. Kızların erkeklere göre utanç durumlarının daha fazla olduğu söylenebilir. Kızların sürekli öfke puan ortalaması 21.00 olup erkeklerin sürekli öfke puan ortalaması olan 22.5268'den küçük olduğu görülmektedir. Erkeklerin sürekli öfke durumlarının kızlara göre daha fazla olduğu söylenebilir. Kızların öfke kontrol puan ortalaması 20.6780 olup erkeklerin öfke kontrol puan ortalaması olan 22.4643'den küçük olduğu görülmektedir. Erkeklerin öfke kontrol durumlarının kızlara göre daha fazla olduğu söylenebilir.

Öğrenim görülen bölüm, sınıf düzeyi, annenin mesleği, babanın mesleği, uzun süre yaşanan yer değişkenleri açısından, depresyon, suçluluk, utanç, sürekli öfke ve öfke tarzları puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan istatistiksel analizler sonucu, bütün değişkenler için farklar $p > 0.05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur.

IV. Sonuç

Depresyonu olanlar ile olmayanların suçluluk, utanç, sürekli öfke ve öfke tarzları arasındaki ilişkilerin araştırıldığı bu araştırma sonunda, depresyon ile suçluluk ve utanç arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı ve depresyonu olan ve olmayanların, suçluluk ve utanç durumları açısından aralarında da fark olmadığı saptanmış olup bunun tam tersi bir bulgu beklenmişti, bu durumun suçluluk ve utanç ölçeğinin madde yapısından kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir.

Depresyon ile sürekli öfke, öfkenin içte tutulması ve öfkenin dışa yansıtılması arasında bir ilişki olduğu, depresyonun şiddeti arttıkça, sürekli öfke düzeyi açısından, öfke düzeyinin yükseldiği, öfke içte açısından öfkenin bastırıldığı ve öfke dışta açısından da öfkenin kolay ifade edilebildiği, depresif kişilerin öfke düzeyleri yükseldikçe öfkelerini kontrol etmede başarısız oldukları söylenebilir.

Suçluluk ve utanç arasında bir ilişki olduğu, suçluluk arttıkça utancın da arttığı, sürekli öfke arttıkça, suçluluk duygusunun azaldığı veya tam tersi

suçluluk duygusu arttıkça sürekli öfkenin azaldığı belirtilebilir. Sürekli öfkeleri yüksek olan kişilerin kendilerini suçlu görmedikleri, tam tersine haklı gördükleri söylenebilir. Öfkelerini açıklamak için rasyonalizasyon yaptıkları düşünülmektedir.

Depresyonu olanların, olmayanlara göre sürekli öfke durumlarının, öfkelerini içlerinde bastırma durumları ile öfkelerini kolaylıkla ifade etme durumlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Depresyonu olanların, öfkelerini bastırma ile dışa yansıtma arasında gidip geldikleri ve öfkelerini kontrol edebilme durumu açısından aralarında fark olmadığı söylenebilir.

Farklı depresyon düzeylerindeki (yok, hafif, orta ve şiddetli) kişilerin, sürekli öfke açısından, depresyonu olmayanların lehine orta-şiddetli düzeyde depresyonu olanlar arasındaki fark ($p<0.05$) anlamlı bulunmuştur. Öfkelerini içlerinde tutup bastırma açısından depresyonu olmayanların lehine hafif ve orta-şiddetli düzeyde depresyonu olanlar arasındaki fark ($p<0.05$) anlamlı bulunmuştur. Öfkelerini kontrol etme açısından, depresyonu olmayanların aleyhine orta-şiddetli düzeyde depresyonu olanlar arasındaki fark ($p<0.05$) anlamlı bulunmuştur.

Kız ve erkeklerin, depresyon, öfke içte ve öfke dışta durumları açısından aralarında fark olmadığı saptanmış ve kızların suçluluk ve utanç durumlarının erkeklere göre daha fazla olduğu belirlenmiştir. Bu durumun, Türk toplumunun, kızların davranışlarına daha sınırlayıcı ve daha az hoşgörü göstermesinden dolayı, kızlarda suçluluk duygusu daha fazla hissettirilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Erkeklerin sürekli öfke ve öfke kontrol durumlarının kızlara göre daha fazla olduğu saptanmıştır.

Öğrenim görülen bölüme, sınıf düzeyine, annenin ve babanın mesleğine, uzun süre yaşanan yere göre, depresyon, suçluluk, utanç, sürekli öfke ve öfke tarzları açısından farklar anlamsız bulunmuş, bu değişkenlerin etkili olmadığı söylenebilir.

Abstract: In this study, the differences among guilt, shame, trait anger, and anger expression in depressive and nondepressive individuals that normal and patient were investigated. The subjects of the research covered 223 that 171 undergraduate students and 52 psychiatric outpatient. It was found that the state of trait anger, anger control and easy anger expression of depressive individuals was higher as compared to non-depressive ones. Of those at different depression levels the trait anger was found to be in favor of non-depressive individuals. In terms of keeping anger in and suppressing it, the difference between the

individuals with highly depression and non-depressive ones was found significant.

Key Words: Depression, guilt, shame, anger, anger expression

Kaynakça

- Alper, Yusuf. (1999) Bütün Yönleriyle Depresyon. İstanbul: Gendaş AŞ., Kaya Matbaacılık.
- Aydın, Betül. (1989) Üniversite Öğrencilerinin Bir Kesiminde Çalışma Alışkanlıkları ve Tutumları ile Depresyon Seviyelerinin İncelenmesi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Dergisi.
-, (1990) Sağlıklı Yaşam İlkelerine Uyum ve Depresyon. V. Ulusal Psikoloji Kongresi, Psikoloji Seminer Dergisi Özel Sayısı, 8. Sayı, İzmir: Ege Üniv. Edebiyat Fak. Yayını.
- Aytar, G. ve Erkman, N. (1985) Bir Grup Üniversite Öğrencisinde Yaşam Olayları ve Depresyon ve Kaygı. XI. Psikolojik ve Nörolojik Bilimler Kongresi. Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Baltaş, A. ve Baltaş, Z. (1987) Başarılı ve Sağlıklı Olmak İçin Stres ve Başa Çıkma Yolları. İstanbul: Remzi Kitabevi, 4. Basım.
- Baltaş, A. (1991) Depresyonun Ölçülmesi. İstanbul: Ciba-Geigy İlaç ve Kimya Sanayi Yayını.
- Blackburn, Ivy, M (1992) Depresyon. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Düzgün, Şükrü. (1992) Depresyon ile Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gençdoğan, Başaran. (1996) Mide Rahatsızlıkları ile Depresyon ve Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişki. İstanbul: IX. Ulusal Psikoloji Kongresi Bildirileri.
-, (1992) Üniversite Öğrencilerinde Depresyon ve Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişki. Ankara: VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bildirileri.
-, (1993) Depresyon ile Kendini Kabul Arasındaki İlişkiler. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
-, (1994) Depresyon ile Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişki. İzmir: VIII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bildirileri.
-, (2000) Lise ve Üniversite Öğrencileri için Zung Depresyon Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirliği ile Faktör Yapısı. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gillet, Richard, Pietroni, C. Patrick.(1990) Depresyon. (Çev. Ziya Kütevin, Eshar Kütevin), İstanbul: İnkılap Kitabevi.

- Goldberg, Richard, J. (1995) Practical Guide to The Care of The Psychiatric Patient. USA: Mosby Year Book Inc.
- Gökçakan, Zafer ve Gökçakan, Nurcan. (1998) Öğretmen Adaylarında Depresyon. Konya: VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Cilt, 1, s. 271.
- Gürün, O. A. (1991) Psikoloji Sözlüğü. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Haefely, M. (1990) Focus on Depression. Basel.
- Klerman, G.L. (1988) Depression and Related Disorders of Mood. (Ed) Nicoli A.M.: The New Harward Guide to Psychiatry. Harward University Press, Cambridge.
- Koptagel, Günsel İlal. (1985) Psikiyatri, Psikosomatik-Psikoterapi, 3. Baskı, Kırklareli: Arkadaş Tıp Kitapları Serisi No:18, Sermet Matbaası.
- Köknel, Özcan (1989) Depresyon, Ruhsal Çöküntü. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Küey, L. ve Güleç, C. (1987) Türkiye’de Depresif Bozukluklar Epidemiyolojisi. Ankara: Hacettepe Tıp Dergisi, 20,3.
- Kulaksızoğlu, (1989) Üniversite Rehberlik Merkezleri: Sorunlar ve Öneriler. Ayhan Demir, Ankara: IX. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları, Türk Psikologlar Derneği Yayını, 1998, s.391.
- Kültür, Savaş, Demet, Murat, Özmen, Erol, Ertürk, Sibel. (1989) Atatürk Sağlık Sitesi İzmir Devlet Hastanesi Psikiyatri Servisinde Yatarak Tedavi Görmekte Olan Hastalarda Beck Depresyon Ölçeği Skorları ile DSM-III-R Tanılarının Karşılaştırılması. Ankara: XXV. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi (Bilimsel Çalışmaları) Türkiye Ruh Sağlığı ve Tedavi Vakfı Yayınları:1, Sayfa Baskı.
- Lewis, M. (1982) Clinical Aspect of Child Development. USA: Lea-Febiger.
- Oskay, Gülter. (1997) Reynolds Ergen Depresyon Ölçeğinin Türkiye Uyarlaması, Geçerlik ve Güvenlilik Çalışması. Ankara: PDR Dergisi, Cilt II, Sayı 8, s. 17-26.
- Ören, Nihal ve Gençdoğan, Başaran. (1997) Lise Öğrencilerinde Depresyon Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Ankara: IV. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresinde Sunulan Bildiri.
- Özer, A.K. (1994) Sürekli Öfke (SL-ÖFKE) ve Öfke İfade Tarzı (ÖFKE-TARZ) ölçekleri ön çalışması. Ankara: Türk Psikoloji Dergisi, 31, s. 26-35.
- Özgüven, İ. Ethem. (1990) "Yurtlarda Kalan Üniversite Öğrencilerinin Sağlık ve Psikolojik Sorunları", İzmir: V. Ulusal Psikoloji Kongresi, Psikoloji Seminer Dergisi Özel Sayısı, 8. Sayı, Ege Üniv. Edebiyat Fak. Yayını.
- Özmen, Erol. (1999) Ülkemizde Psikiyatri Konsültasyonu: İlgili Çalışmaların Gözden Geçirilmesi. Psikiyatri Konsültasyonu El Kitabı. İstanbul: Matsan Matbaası.
- Öztürk, Erdinç ve Kozacıoğlu, Gülsen. (1998) Erkek Eşcinsellerde (Homoseksüellerde) Anksiyete ve Depresyon Düzeylerinin

- Değerlendirilmesi. Ankara: IX, Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları, Türk Psikologlar Derneği Yayını, s.197.
- Palabıyıkoglu, Refia ve Aydın, Gül. (1989) Depresif Belirtiler Gösteren Ergenlerin Normal Ergenlerden Farklılığının Değerlendirilmesi. Ankara: XXV. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi (Bilimsel Çalışmaları) Türkiye Ruh Sağlığı ve Tedavi Vakfı Yayınları:1, Sayfa Baskı.
- Robin, A.L. and Foster, S.L. (1984) Problem-Solving Communication Training: A Behavioral-Family Systems Approach to Parent-Adolescent Conflict. Adolescent Behavior Disorders: Foundations and Contemporary Concerns, Lexington, Massachusetts: D.C. Heath.
- Şahin N.H. and Şahin N. (1992) Adolescent guilt, shame, and depression in relation to sociotropy and autonomy. The World Congress of Cognitive Therapy, Toronto.
- Savaşır, Işık ve Şahin, Nesrin, Hisli. (1997) Bilişsel-Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler. Türk Psikologlar Derneği Yayınları No:9, Ankara: Özyurt Matbaacılık.
- Spielberger, C.D., Jacobs, G. Russel, F.S., and Crane, R.S. (1983) Assessment of anger: The State Trait Anger Scale. In J.N. Butcher, and C.D. Spielberger (Eds.). Advances in Personality Assessment, Hillsdale, N. J: LEA, Vol.2,pp.159-187.
- Tuğrul, Ceylan, Sayılğan, M. Akif. (1994) Depresyonla Başa Çıkma Yolları. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları No:1, s.4-5.
- Yeşilyaprak, Binnur. (1988) Lise Öğrencilerinin İçsel yada Dışsal Denetimli Oluşlarını Etkileyen Etmenler. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Zung, W.W.K. (1965) A Self-Rating Depression Scale. Archive General Psychiatry, 12.